
La presentació del treball és ben acurada. En cada rondalla trobem, a més del text de la rondalla i la transcripció de les anotacions extretes de les sis llibretes manuscrites d'Alcover, el nombre corresponent al tipus segons l'índex d'Aarne-Thompson, la llista de les edicions i traduccions de cada text, una sèrie de notes crítiques, comparatives i comentaris, i la seqüència de motius presents a cada rondalla. A tota aquesta informació cal afegir, eventualment, la introducció que hi ha entre el títol i el text de la rondalla. Tot plegat contribueix a orientar una lectura més crítica, contextualitzada i fonamentada sobre les rondalles d'Alcover, ens permet apreciar molt millor les seues qualitats i el seu simbolisme, que enllaça amb les cultures indoeuropees, mediterrànies i, en el fons, universals, i en definitiva fa més atractiva la lectura d'uns textos ja per si mateixos captivadors.

A més de l'interés literari i folklòric que tan bé analitza l'editor, no podem oblidar el valor lingüístic de les rondalles de mossén Alcover, escrites amb l'exuberància verbal que el caracteritza, basada en el dialecte mallorquí, i amb una riquesa lèxica que ben bé mereixeria una major atenció. Si bé aquest no és l'objectiu d'una edició crítica com aquesta, almenys notem a faltar la realització d'un glossari, el qual, al mateix temps que seria d'interés dialectològic i històric, facilitaria la lectura del recull als lectors poc familiaritzats amb l'idiolèct alcoverià.

En l'edició s'ha regularitzat l'ortografia dels textos segons la normativa actual, procurant que això no provoqués canvis en una lectura en veu alta. Per la seua part, les notes de les llibretes s'han transcrit, pensem que amb bon criteri, sense regularitzar-ne l'ortografia i cercant la màxima fidelitat a l'original. El primer volum dels dos publicats fins ara consta també d'una introducció, d'una bibliografia general comentada i de sengles índexs de les edicions en volum de les rondalles i de les traduccions parcials que se n'han fet. En el primer volum hom inclou les rondalles d'animals i la primera part de les rondalles meravelloses, que continuen en el segon volum. Esperem i desitgem que l'obra tinga la continuïtat que es mereix i que ben aviat puguem gaudir de l'edició completa de l'*Aplec de Rondaies Mallorquines d'en Jordi d'es Racó*.

JOAQUIM MARTÍ MESTRE
Universitat de València

Un viatge pels llibres

IGNASI M. PUIG I FERRETÉ; M. ASSUMPTA GINER MOLINA: *Índex codicològic del "Viage literario" de Jaume Villanueva*. Premi Ramon d'Alòs-Moner 1979, Barcelona 1998, 208 pp. (Institut d'Estudis Catalans. Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, XLIX).

El *Viage Literario*, un dels més importants treballs d'erudició que mai s'han dut a terme als Països Catalans, fins ara no ha vist publicat un índex dels manuscrits i incunables que menciona.

Traspassat el seu autor en plena joventut, encallada l'edició durant anys, finalment ha aparegut un indicador d'aquella mina de notícies bibliogràfiques. Companys i amics de l'Ignasi M. Puig l'han dut a terme: M. Assumpta Giner, que figura com a coautora, Jesús Alturo, d'altres mencionats als mots darrers de la Introducció i Anscari M. Mundó, que dirigí la confecció del treball, formà part de la ponència que li atorgà el premi i ha tingut cura de l'edició per encàrrec de l'IEC. El resultat, tanmateix, sembla que no ha quedat a l'alçada que confiadament se'n podia esperar, tant pel premi concedit, com per la qualitat dels cooperants.

No hi ha cap estudi. La Introducció (una pàgina) es limita a descriure la confecció de l'Índex. No se'ns remet a cap biografia del P. Jaume Villanueva, ni se'ns recorda que els volums del *Viage* són vint-i-dos. No se'ns fa

present l'època en què va veure els còdexs que trobarem relacionats, ni se'ns adverteix que els gustos o interessos particulars del P. Villanueva condicionaren poderosament la tria del material. El lector ha de descobrir tot sol, per exemple, que no volgué gastar temps ni paper descrivint còdexs de Dret Romà; i que si al llarg del *Viage* figuren més autors dominicans que no pas franciscans, deu ser perquè el P. Villanueva pertanyia a aquell orde religiós i treballava una Biblioteca dominicana (vol. XIV, pp. 168-171; vol. XVIII, p. 176).

A poc d'analitzar-ho, hom descobreix que els criteris de confecció de l'Índex (si n'hi havia), no eren gaire clars, o no s'han sabut aplicar. El P. Villanueva va descriure còdexs amb voluntat de descripció, però al·ludí a molts d'altres, de vegades en forma vaga. Davant d'algunes notícies genèriques, els autors no han sabut què fer. De Girona, van creure que havien de retenir que «El archivo de la catedral conserva más de treinta volúmenes rituales de varios tamaños, edad y objeto» (núm. 223); i de Sant Joan de les Abadesses recolliren la notícia vaga de «Algunas consuetas, necrologios, rituales y misales» (núm. 564). De Sant Cugat del Vallès, en canvi, han suprimit la notícia de «Varios códices rituales y litúrgicos desde el S. XI hasta el XV» (vol. XIX, p. 28); i de la cartoixa de Portaceli, s'han saltat «Otras muchas obras MSS. compuestas por varios religiosos doctos de aquella casa, desde el siglo XVI» (vol. IV, p. 56). Van jutjar sense interès la descripció de Sant Benet de Bages: «La biblioteca es pequeña; mas una cuarta parte de ella son ediciones del siglo XV, obras de padres, teólogos y filósofos, todas extranjeras, sino son los libros rituales que se imprimieron en Monserrate en 1500» (vol. VII, p. 229); han inclòs, en canvi, una informació òbvia i negligible com aquesta de Mallorca: «Todas las historias MSS. e impresas de esta iglesia» (núm. 363). Se'ns escamotegen les notícies negatives: no s'ha recollit el que diu de Barcelona: «En la biblioteca del Carmen calzado no hallé cosa de que hablar» (vol. XVIII, p. 162), i s'ha mutilat un judici referent al monestir d'Alaó, retenint únicament la part central: «De códices manuscritos no vi ninguno, sino es un *Breviario de la orden de San Benito de mitad del siglo XIV*; y es fama que los había muy apreciables por su antigüedad» (vol. XVII, p. 126).

Hom ha recollit la notícia de llibres llegats per bisbes de Girona i de Vic (núm. 236, 812), però no els que figuren en el testament d'un jurista de Lleida (vol. XVII, p. 287-289). Se'ns transcriu un inventari de llibres de la Seu de Vic, del segle X (núm. 813), però no se'ns parla de l'inventari de llibres dels Templers (vol. V, pp. 200-202), ni dels que foren atribuïts a Arnau de Vilanova en la condemna del Concili de Tarragona (vol. XIX, pp. 321-328).

Algunes de les referències incloses també mostren un cert atabalament. No sabent gaire bé què és un *Registrum* i un *Liber comunis*, i quan un *Manuale* es refereix a un llibre administratiu i quan a un llibre litúrgic, alguns registres i manuals administratius augmenten indegudament el llistat de còdexs (p. e., núm. 195, 232, 237, 292, 304, 316-318, 651, 740). La *Brevis Historia* de Ripoll (núm. 472), tan famosa com es vulgui, no és un llibre. La constitució de Ferran I sobre els jueus de Mallorca (núm. 371), i la de Benet XIII contra els jueus, que els autors, no havent entès el context, creuen promulgada per un bisbe de Tortosa (núm. 714 i 794), tampoc no són llibres.

La lectura de moltes pàgines del *Viage* sembla que fou feta en diagonal: hom no ha 'pescat' la menció de les Bíblies catalanes de París (vol. IV, p. 55), el cartoral de Serrabona vist a Solsona (vol. XI, p. 50), i un manuscrit de l'arxiu d'Uclés (vol. XIX, p. 141 i 271-274). Sobre Barcelona, s'ha passat per alt la menció del llibre de la confraria de sant Marc (vol. XVII, 153 i 307-315); el Dietari de Jaume Safont (vol. XVIII, p. 38 i 114); un dietari del segle XVI (vol. XVIII, 115-116); la còpia del *Libre dels Feys* encarregada per Jaume Ramon Vila (vol. XVIII, 258-259); i la crònica de Bernat Boades (vol. XVIII, p. 280; vol. XX, p. 14-15).

Les notícies dels còdexs estan agrupades seguint l'ordre alfabètic de les localitats, començant per Àger i acabant a Xàtiva, distingint, dintre de cada localitat, els diversos dipòsits. Els autors han estat escrupolosos a distingir 'la Seu' i 'la sagristia de la Seu' de Manresa (p. 82-83); però a Poblet no han reflectit la distinció que el P. Villanueva fa entre la 'famosa libreria' donada per Pere Antoni d'Aragó (personatge que l'Índex ignora), i la pròpia del

monestir (núm. 420-457 i 458); ni la distinció que fa entre els llibres comuns dels agustins de Barcelona (núm. 87-91), i els de la cel·la de treball del P. Izquierdo (núm. 92-100). Algunes fitxes descriptives han anat a parar on no convenia: la menció d'un llibre escrit per un bisbe de Girona, ha estat col·locada entre els llibres de la Seu (núm. 228); el Dietari del capellà del Magnànim, que estava en poder del bibliotecari del convent de dominicans de València (cf. núm. 782), ha estat col·locat a la Seu (núm. 763); i els apunts del P. Diago, també del convent de predicadors de València, figuren com a patrimoni de la cartoixa de Valdecris (núm. 802).

En la identificació d'arxius, convents i poblacions, falla la informació històrica: els autors donen a entendre que l'arxiu dels Templers de Mallorca encara existia al segle XIX (núm. 319); no saben que l'arxiu de Lleida que el P. Villanueva anomena «secular» és el mateix de la ciutat (núm. 292-293 i 294); i quan parla de «mi convento de San Felipe», interpreten que es refereix a un convent de València posat sota l'advocació de sant Felip (núm. 795), ignorant que aleshores San Felipe era el nom oficial de Xàtiva. El domicili del germà gran del P. Villanueva, que era a Madrid, també és col·locat a València (núm. 798-799).

Autors i intervinents en la confecció d'aquest Índex no han esmenat, com convenia, els lapsus comesos pel P. Villanueva i les errates d'impressió. És clarament una errata el "Juan de Mena" a qui el text del P. Villanueva atribueix unes balades franceses «muy parecidas en el lenguaje al Romance de la Rosa» (núm. 70); sense ni tan sols avisar, d'ofici, el 'Mena' s'havia de corregir en 'Meung'. Si el P. Villanueva afirma que «en la biblioteca del Carmen calzado no hallé cosa de que hablar» (vol. XVIII, p. 162), deu haver-hi un lapsus quan diu haver vist unes constitucions sinodals «en la biblioteca del Carmen calzado de Barcelona» (núm. 12). També és lapsus que les obres d'Albertà de Brescia del convent de Sant Josep de Barcelona estiguin en català (núm. 42). El P. Villanueva podia ignorar que la *Suma de Collacions* és de fra Joan de Gal·les (núm. 26 i 79), i que el *Llibre de Vicis e Virtuts* té per autor fra Llorenç d'Orleans (núm. 553), però els autors de l'Índex bé haurien de saber-ho, i no tractar-les com obres anònimes. També haurien de saber que Eiximenis no va escriure cap *Art de ben morir* (núm. 104).

Un complement obligat d'aquest Índex, per convertir-lo en instrument útil, era la identificació dels llibres descrits i mencionats pel P. Villanueva amb els conservats en els dipòsits actuals. Segons diuen, aquest complement no estava fet l'any 1979, quan el treball va rebre el premi; ara sí (pp. 153-170), i la seva presentació va firmada per Jesús Alturo (p. 153).

Lamentablement, la taula de concordances no discorda del que estem assenyalant com a tònica general del llibre: quant a les Sigles, per exemple, si BC vol dir 'Biblioteca de Catalunya' (p. 153), no s'hauria de fer servir BC quan es volen indicar les biblioteques capitulars o catedralícies de la Seu d'Urgell i València (pp. 167 i 169). També, per un lapsus desgraciat, tots els 'Tarragona' compresos entre els núm. 701 i 734 de la taula (pp. 168-169), s'han de llegir 'Tortosa'.

Els números de l'Índex que han quedat per identificar són molts. Naturalment, aquelles descripcions globals que fa el P. Villanueva, —«más de cien códices MSS. de vario mérito» (núm. 201), per exemple—, són d'impossible identificació, i es comprèn que la taula deixi en blanc la localització actual de bastants números. A algun usuari d'aquest Índex, tanmateix, quan descobrirà que no se l'ha sabut informar d'on es troba el Cartulari de Sant Cugat del Vallès (núm. 560), ni on paren actualment *Les obres o trobes en llaor de la Verge Maria* (núm. 780), és possible que la sang se li glaci a les venes.

A part, doncs, dels números deixats en blanc que amb més competència es podien haver identificat, n'he trobat set que, al meu parer, estan mal identificats:

22. No és el ms. 150 de la BU de Barcelona, sinó el 239 de la Biblioteca de Catalunya.

93. No té cap relació amb el ms. 102 de la BU de Barcelona. És el ms. III.1.7 de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

95. La segona obra mencionada no és un volum de la BU de Barcelona, sinó dos volums de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 3.I.12 i 13.

97. No és el ms. 584 de la BU de Barcelona, sinó el ms. III.1.8 de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

256. No és el ms. 170-3-1 de la BU de Barcelona, sinó l'Incunable 191.

557. No és el ms. 19 de Sant Cugat, sinó el 90.

566. No és a la carpeta 539 de Sant Joan de les Abadesses, sinó a l'Arxiu Capítular de Vic, ms. 149.

No s'han confeccionat índexs de còdexs musicals ni datats, ni de copistes i impressors, ni d'idiomes (per on veuríem les dotzenes d'obres en català enregistrades pel P. Villanueva, i l'absència de còdexs en hebreu). El llibre es clou amb un "Índex General" (p. 171-208), el qual, òbviament, no és un índex general: no s'hi han recollit els topònims del tipus Daroca, Lió, Tabèrnoles, Venècia, etc., i molts dels personatges mencionats indirectament, com Pere de Marca (núm. 417, 639 i 487), Esteve Baluze (núm. 72) i Vicent Salvà (núm. 418), no hi són. Galceran de Vilanova i Galceran Sacosta, simples donadors de llibres (núm. 631 i 842), hi són, però a Antoni Cortès (núm. 107) se li ha negat el privilegi, i a Pere Joan Finestres també (com a donador d'un llibre, núm. 165). Santa Angelina i santa Tecla hi són, com a objecte de biografies, però les vides de sant Eudald (núm. 509), sant Ramon de Roda (núm. 530) i sant Ot (núm. 648) s'han quedat sense indicador. El copista Ermemir, que hauria de tenir tres referències (núm. 810, 816 i 830), passa amb una *Manuale (sacramentorum)*, *Ordinarium* i *Rituale*, que són sinònims, igual que *Ceremoniale (episcoporum)* i *Pontificale*, tots són vistos com a coses diferents. I, certament, els responsables de l'índex ignoren què és un *Diürnal*: dels dos que menciona el P. Villanueva (núm. 682 i 750), l'un està entre els *Missals* (p. 196) i l'altre com un *Devocionari* (p. 182).

JAUME RIERA I SANS
Arxiu de la Corona d'Aragó